

Fitxa per la Nules-pèdia / Museu de memòria oral

Nom/ cognoms	José Flich Felip
Data de naixement	Agost de 1944
Títol	Pepe Flich, Llibreria, papereria i joguets
Categories	Joguets, festes, tradicions
Data i lloc de l'entrevista	Dissabte 16 de novembre de 2019
Altra informació	Esta entrevista es va realitzar com a part de la compilació de testimonis sobre joguets a Nules per a l'exposició 'Joguets d'antany', un projecte de Manel Alagarda, Miguel Ángel Sanz i Susana Tortes. Podeu veure el plec de testimonis dedicats al tema en: http://nulespedia.com/arxiu-item/jocs-joguets/
Data de publicació	Dijous 26 de desembre de 2019
Equip entrevistador	Etnograma (Nelo Vilar i Laura Yustas)
Enllaç entrevista completa	https://youtu.be/uaGCeS-Qxsl
Extracte	https://youtu.be/Nej_2ft814Y

Pepe Flich, el propietari de la “Librería y papelería Flich. La casa de los niños” durant 24 anys (1972-1996), ens transporta amb el seu relat al que suposava una tenda com la seua, en què es vivia la il·lusió desbordada de xiquetes i xiquets. Ens parla d'un altre món, previ als centres comercials i a l'espiral consumista que vivim, i a la forma de vida que propiciava. Una dosi de sentit comú que li hem d'agrair.

Sinopsi:

José Flich Felip, Pepe Flich (1944) ens parla de la seua relació personal i professional amb els joguets, dels que va tindre una coneguda tenda durant 24 anys. Ens conta els detalls de l'ofici amb nombroses anècdotes sorprenents.

Transcripció:

Jo sóc José Flich Felip.

Ací et coneixen com a Pepe Flich.

Com a Pepe Flich, muy bien. Vaig nèixer en el 44. Ja tinc 75 anys. Els he fet ara... a l'agost ne vaig fer 75.

Pues està molt fort!

No me puc queixar.

Vostè està ací perquè tenia una tenda de joguets. Però no només de joguets.

No, lo meu era "Llibreria i papeleria Flich. La casa de los niños". De cunes, cotxes... tot de xiquets. Tot. L'he tinguda 24 anys. Des de l'any 72 al 1996. Tota mitja vida. Els joguets han canviat però quan eixia un joguet estava dos o tres anys en boga i en acabant s'acabava, però als quatre o cinc anys o sis tornava a eixir el joguet, com el Simón, com el Cinexín... i totes eixes coses. Els clicks de Famobil que han anat evolucionant, i sempre sempre... passava dos o tres anys però en acabant tornaven. El joguet sempre és igual, lo que passa que va canviant, tornen altres coses... però en acabant tornen a lo antic, a lo mateix.

Clar, en el cas dels joguets canviaria... aniria per temporades, m'imagine.

Sí, jo tenia joguets tot l'any, lo que passa que als Reixos entones jo apartava tot lo de cotxes i cunes que tenia un almacén i era tot de jogueteria, que tenia un establiment cantoner molt gran. Perquè fa lleig que ho diga jo, però en aquella època que no estava ni les cases comercials ni res, jo tenia els joguets més barats que en Monfort de Castelló. I allí venien de Artana, de Vilavella, de tot. Jo sé lo que és, el dia antes del Reixos, dos renyint per un futbolín [risses], que ho deixaven tot. I aixina era. Ara, quan van entrar Alcampo i les grans superfícies, pues hem tancat. Però jo vaig tancar antes... jo no he perdut mai diners. El primer any que no ne vaig guanyar, el primer que no en vaig guanyar vaig tancar. Perquè si no: a vore un any més, un any més, un any més, lo que te dóna en 24 en tres anys t'ho lleva. I això. I ara en Nules... en Nules hi havien set o huit tendes de joguets, set o huit, i ara no ne hi ha ni una. Això vol dir que les grans superfícies... Però és perquè és Nules, perquè en Borriana i Vila-real hi han tendes de joguets, i estan les superfícies; igual marxen. I en Nules no.

Quan vostè era xicotets joguets n'hi haurien pocs, m'imagine.

Pocs. Balons de goma i avant. Balons de goma i te feien "a dormir prompte si no no hi ha reis!" i quan t'alçaves ja t'alçaves en el baló pegant voltes pel llit. I au. I cuidao no se't punxara el baló que ja no en tenies atre. I avant. I les dones, les xiquetes, pues una nina de drap i punto. Ara no, ara tenen de tot i tot electrònic i tot. I una altra cosa: fan molts joguets als xiquets quan no tenen edat. El joguet s'ha de fer arreglo a l'edat que tenen, pa que juen. Perquè si a un xiquet de tres anys li fas un Excaléxtric no pot juar. I el monten els pares i juen. I en acabant què passa? Que quan tenen edat de tindre un joguet no el compren perquè ja el té, i ja s'ha fet vell. I no ha juat. S'ha de comprar arreglo a la edat que tenen, pa que el xiquet jue, o xiqueta.

Els Reis m'imagine que seria com ara, molta il·lusió... no sé si feien cabalgates entones.

Sí, fèiem cabalgata sempre. Ací no ha desaparegut la cabalgata, tots els anys se fa. I a on jo tenia l'establiment passava la cabalgata pel carrer. Passava la cabalgata i la casa aixina omplint joguets. I vaig a dir-te una cosa: els meus fills, que tinc una filla i un fill, mos ajudaven a vendre joguets, perquè allí el dia antes estava... I els feia: "a dormir o no tindreu reixos", i se n'anaven a dormir. I estaven venent-los! I els deixaven una cosa que havien tocat el dia antes i se pensaven que eren reixos. Mira si la innocència és gran! I això. Jo sempre he comprat els joguets i de tot lo que tenia de Martínez Colomer, de València. Martínez Colomer. I va haver un any que van dir: "a la tenda que compre equis diners de pessetes de joguets, li regalaran un vídeo", i jo sóc el primer que en vaig tindre, el primer que va passar de la compra vaig ser jo. I una altra cosa: jo sempre sempre... jo sempre comprava els joguets prompte, pa tindre bons preus. Jo a primers d'agost ja tenia tots els joguets en casa, perquè tenia un almacén. Passa de 500 bultos. En aquelles fetxes. Tot m'ho marcava i m'ho comprovava jo. No me faltava ni una pistoleta. Però si me faltava una pistoleta la reclamava, i me la donaven. Perquè una vegà un camió va vindre amb joguets, de 50 bultos, i me va vindre un bulto que era de roba, de gersens de Fred Perry, d'aquells temps, i quan va vindre el viatjant dic: "este bulto no és meu". I se'l va endur. A les 15 dies una carta de Martínez Colomer donant-me les gràcies. Perquè ho havia tornat, perquè no era meu. Però a mi me faltava una pistoleta la volia. I me la donaven. La consciència sempre tranquil·la. Jo m'haguera pogut quedar la caixa de gersens: no haguera dormit. I per això, quan he tancat he tancat perquè s'ha acabat. Ara, no ha vingut ningú a cobrar-me a ma casa. Mai en la vida. I això. I seguisc igual, i els meus fills igual.

Amb els seus fills ja seria una altra cosa, perquè ja tindrien joguets d'una altra manera...

No, però els normals i avant. Els normals i avant. Ara encà els tenen. El meu fill encà té els clicks de Famobil. I els té guardats pal fill, i el Cinexín. I el Burrito Tozudo. Vostè se'n recorda del Burrito Tozudo, que pegava parells? Pues el té tamé. I un Scalextric. Tamé el té. Un Scalextric que quan van passar els reixos va vindre un senyor -perquè jo tenia joguets tot l'any- ... un senyor, un matrimoni, i "mos enduem un Scalextric", vale, molt bé. "Ui, mira, mos s'ha acabat la targeta, mosatros vivim en el carrer Sant Roc número tal, vindrem demà...", vale, enduga-se'l. Passa un dia, passen dos, passen tres, no tornaven. Me'n vaig jo al carrer sant Roc i ixé número no existia. Dic ja m'ha fotut. Pues bueno, més se va pedre en la guerra. I als dos mesos, estant jo despatxant m'entres dos persones amb pantalons vaqueros i un xic; s'arrimen al mostraor i dels dos me trau u la plaqueta de policia secreta. I era l'individu que conforme me van fastidiar a mi, quadros i tot i estaven en Algemesí. I els van agarrar. Diu: "allí està l'Scalextric". I vam anar el meu germà Vicent Fich i jo, en el cotxe pa fer-me companyia, i vam anar a Algemesí amb l'R7 que tenia i l'Scalextric està en casa, i el té el meu fill. Això va passar.

Quina aventura, mare meua!

Sí, sí, jo quan me vaig vore... "ui, açò què és, la policia secreta?" [rises], i m'ho van dir. Diu: "vostè el coneix? -Dic: Sí, ara sí. Va vindre ell i una senyora, i se van endur un Scalextric". Que entonces en aquell temps ixé Scalextric valia 13.000 pessetes, eh? 13.000 pessetes, que era a muntó gran, i el té el meu fill guardat pal fill. Lo que passa que els Scalextric té que tindre u molt de puesto pa montar-lo i tindre'l sempre montat. Perquè montar i desmontar, se passa el dia montant-lo i n'acabant no juen [risses]. S'ha de tindre sempre parat.

Tot són anècdotes. El únic que em va estafar va ser ixé home. Però mira, encà el vaig recuperar. El vaig recuperar. Faltava alguna peça i això però allí estava; estava en la Jefatura de Policia d'Algemesí. Però hi haven a muntó coses, eh? A muntó coses, a muntó.

Quan vostè era jovenet se juaria al carrer.

Al carrer, quan mosatros érem jovenets juàvem al carrer i a pilota. I quan s'acabava l'escola entonces no n'hi havia repàs ni res, a jugar a la era! I mos sabia mal que se fera de nit perquè ja no podíem jugar. Mos feia falta temps [risses]. Al baló, i a parar-lo, i al pot...

I no seria el seu carrer, seria tot el poble...

En tot el poble. Tot, tot, tot. I a la serp i tot, a la serp, juàvem a tot. Entonces era bonico. Entonces juàvem. A trencar peres tamé [risses].

La malesa existia.

La malesa existia, però més diferent.

Una malesa molt innocent.

Innocent, no és com ara. Antes era... en fi, alguna malesa se feia, però ara les maleses són pitjors.

Hi havia diferència entre els joguets de la gent que tenia més perres que la que...?

Bueno, sí. Hi havia de tot. Hi havia de tot. Perquè entonces va ser quan se va començar tamé als llibres d'EGB. Que eren cars. Anava una persona a comprar llibres, "ui què cars, què cars!". Pa estudiar. Al millor els llibres valien 1000 pessetes entonces, el lote. La mateixa persona anava a comprar una nina que valia 2000 pessetes i no... O sea, pals llibres els dolia, era car, i pals joguets no. Són anècdotes que passen, i són aixina, vullgam o no vullgam. Encavant, jo tots els joguets que he venut de piles tots s'han provat antes d'eixir de ma casa. Tots. S'han de provar, per si va o no va. Quan passen els reixos, moltes: "mira, no anava". Dic: "com pot ser que no anara si jo te'l vaig provar? Com pot ser?". Li canviava la pila i anava. "Ai, ja està bé, no ho havíem ficat bé". Vale, però el joguet jo el provava. Sempre. Tots els de piles. De provar s'ha de provar. Encavant les piles: les piles són cares, i en el joguet no entra la pila. Pues si els cobraves les piles se queixaven, però jo les regalava. I aixina venia més gent. I tot el joguet que passava de equis pessetes de cost, que eixia en la tele, jo el venia més barato. Jo tenia els joguets més baratos que en Monfort. Tots els que eixien per la tele. Per què? Perquè en vez de... el joguet que eixia en la tele que era car jo no li carregava lo que se tenia que carregar: menos. Entonces jo tenia el joguet ixe més barato que tots. I el que venia per ixe joguet s'endua l'atre. Eh? Perquè la ganància no està... o siga, la ganància està en la venta, no en el cost. I el joguet car que eix en la tele s'ha de vendre més barato. Claro, és car, però si tu amb un joguet més barato vens com... guanyes el 50%, en ixe que és més car carregant-li el 10 encà guanyes més diners. Això tots no ho saben [risses]. Oi, els escaparates jo tots els dissabtes... jo tenia l'escaparate, perquè és a on està, al carrer sant Bartomeu número 1, que fa cantó amb el carrer de la Capella. Això ho he tingut jo 24 anys. Tot escaparate. I els dillunsos de matí jo el cristal el limpiava que estava tot ple de mocs de tots els xiquets [inintel·ligible] [risses]. Però de pipes i tot allí als joguets... ixe, l'atre... En fi. Tot a l'escaparate. Menos mal que no han trencat mai cap cristal perquè eren grossos, que això és un perill perquè el cristal que n'hi ha allí és gran. Si vas tu allí ara n'hi ha una cafeteria. Si va a això voràs tot el cristal: això, ixe cristal el vaig ficar jo i s'ha quedat allí. I les portes. I això. I ara passe per allí i no me'n recorde quan he tingut l'establiment. Això és senyal que quan a u no li convé una cosa, quan més prompte la dixa millor. Està clar?

Tamé és bonico jubilar-se fort i...

No, jo m'he jubilat encavant, ja. Jo quan vam... a mi encà me faltaven 10 anys pa jubilar-me quan me vaig dixer l'establiment. Però quan me vaig dixer l'establiment he anat administrant lo que l'establiment m'ha donat. Perquè jo vaig invertir en terra, i encabant anava a cuidar la terra, i ja està. Ara, quan no m'ha convenut l'he venuda la terra tamé, saps? [risses]. Que açò va a terra campa. I jo quan vaig dir de dixer-me l'establiment, me'n recordaré tota la vida: va ser en el 96, 14 de febrer, Día de los Enamorados. Era dimecres, dimecres de mercat, i totes les dones passaven pa anar al mercat allí. I li vaig dir al meu germà -que en pau descanse, el major-: "fes-me... un, dos... sis lletreros LIQUIDACIÓN POR CIERRE". I va i se posa les mans al cap: "com és això, Pepe? -Sí, vaig a tancar. -Lo que més convinga". I vaig posar "LIQUIDACIÓN POR CIERRE". I des de febrer hasta l'octubre ho vaig liquidar tot. Tot. Venien gitanos a comprar i diu: "no, no, encà és prompte". I quan vaig dir "fuera" me donaven els mateixos diners que antes. I la meua dona que en paz descanse me va dir: "Pepe, per què no provem tres o quatre anys més a vore si va bé o canviem de puesto? -I li dic: Teresita, lo que mos ha donat en 24 anys, en dos o tres anys provant a vore mos se tragarà. -Diu: pues lo que tu faces ben fet", i aixina ho vaig fer i no estic arrepentit. Gens. Aixina és la vida. En Nules han hagut, que vengueren juguets, set cases. Set. I ara no en hi ha ni una. I un poble com Nules és una vergonya que no hi haja ninguna casa de juguets. Ninguna. Però la culpa la té el poble, perquè en Nules no va a comprar ningú: "mone fora". Set cases de juguets i totes venien, totes. Tots venien juguets, però ara no en hi ha cap. No hi ha ni una casa que venguen juguets. Ni una.

Manel Alagarda.- Pepe, com és el moment que decidixes obrir la tenda? Con naix ixa idea o ixa necessitat? Per què?

Pues jo t'ho diré: tu coneixeries al meu germà, don Miguel Flich, no? La tenda la va obrir ell: Sant Bartolomé número 1, llibreria i papeleria. Ell, i jo li ajudava, perquè tenia el jardilín, que va ser el primer jardilín que hi havia en Nules, que anaven tots els xiquets, i jo estava en la tenda i arplegava als xiquets amb la Siata i els dixava ací. Me llogava ell. Se va obrir en setembre quan els llibres, i ixe any primer ja vam posar juguets que mos vaen invitar un home de Vila-real que li dien Casa Blai, tenia juguets davant de l'ajuntament. Casa Blai, que tamé era drogueria i jugueteria. I arreglo d'ixe home mos va invitar a posar juguets. I entonces jo estava allí, vaig estar... la tenda se va obrir en el 72, i del 72, en el 74 m'ho va passar a mi, diu: "Pepe, queda-t'ho tu", i m'ho vaig quedar jo. I això va ser. Ho va muntar ell però encabant em vaig quedar jo amo. Llibreria i papeleria Flich. I ja van ingressar encabant les cunes, els cotxes i tot, que al millor la teua cuna era d'allí [risses], que entonces només hi haven dos cases de cunes: estava jo i esta xica que tenia la tenda ahí davant de... a on està ara la carnisseria ara d'este... de Chema, la Martínez, que encabant se va canviar davant de... allí a on viuen ara, davant del teatro Alcázar, que allí tenia la tenda de juguets... que tamé tenia juguets la Martínez.

Susana Tusón.- Que tamé és molt bonico que en el poble hi haja comerç.

Pepe Flich.- En el poble hi havien set o huit cases de juguets!

Susana.- Jo me'n recorde de xiqueta que díem: "mone a vore els escaparates", i anàvem a vore els escaparates, i els canviaven, i les xiquetes mon díem: "cànvia-mos ixe escaparate" [inintel·ligible], era un comboi vore que havien canviat el escaparate i havien posat coses noves. Hi havia menos oferta però disfrutàvem més que a un centre comercial. Això sí que ha segut un canvi que...

Hi havia molta vida als carrers.

Molta vida.

La seua família seran d'ací de Nules, supose...

I negociants.

I llauradors.

Ara no, ara no...

Ara no, però en el seu moment serien llauradors, m'imagine...

Tots. Ací Nules ha segut un poble llaurador sempre, lo que passa és que després els llauradors tenien el seu establiment, les seues ventes i tot això, però ara n'hi han tendes, però quatre tendes. Sabateries n'hi ha una. Una sabateria, n'hi ha.

Susana.- Alguna més n'hi ha ara...

Pepe.- Una atra, però un poble com Nules, una sabateria o dos. Sabater no en hi ha cap pa arreglar les sabates ja en Nules. El que estava en la Diagonal ja no està. Que estava en la Diagonal i al mercat els dimecres. Ara si se trenca una sabata tira-la.

Susana.- Pues hem de tornar a un altre tipus de consum més responsable, de adquirir articles bons i reparar-los, perquè utilitzes un article de qualitat i damunt també en la reparació estàs creant empleo i estàs creant economia. I lo que diu Pepe, ací també, eren molt llauradors en ma casa, i també hem tingut tota la vida m'auela merceria. I després a ajudar-li, quan acabava en el camp a arreglar-se...

Pepe.- Tota la vida, t'auela tota la vida ha tingut merceria, tota la vida. I ara la segueix la teua germana.

Susana.- Ara la segueix la meua germana, però també ha canviat molt, m'auela diu que estar darrere d'un taulell era un treball cansat i acabaes farta de treballar tot el dia, perquè luego vos sentau. Tot el dia darrere d'un taulell i compretes molt menudes però una darrere d'un atra, darrere d'un atra i darrere d'un atra.

Pepe.- Jo en el temps que... sempre igual, quan venien llibres i joguets jo sé lo que és tot un dia no parar ni a dinar. A les dos tancar, en el temps dels llibres, i agarrar el cotxe, anar-me'n a València, a Santillana, a Anaya i això, a dur llibres, i a les cinc quan era hora d'obrir ja estava allí. I no parar a dinar. Per què? Però treballaves, però ara no. I en joguets lo mateix: jo sé lo que és el dia antes dels joguets obrir a les huit i tancar a les tres del matí. Sense parar. I la cabalgata passant pel carrer. Ara, el dia dels Reixos Flich no ha obert en la vida. Mai, perquè si no els xiquets dien: "ui, està obert el...". Al dia sigüent sí, i he estat ahí i si han hagut reclamacions les he ateses, eh?, i les he solventades, per això l'any sigüent també tornaen.

Hi havia una atra fetxa que fóra molt de regalar o algo aixina?

No, els Reixos era el total, perquè després han vullgut montar el Papà Noel però no és lo mateix. Compren algo pa Papà Noel però poc. Lo que interessa, d'açò, és el Rei, el dia 6 de giner. És el que més d'açò. I avant. Ara, també te dic una cosa: s'abusa massa, se fan massa joguets; massa joguets o massa coses. Això és la veritat. Contra qui siga però se fan massa coses. I al final... ara, antes no, però ara se fan massa coses i al final u no sap bé ni amb què juar, no estimen lo que tenen, i antes sí. El meu fill t'he dit jo antes que encà té els Clicks de Famobil. Li va caure un Click del balcó del segon pis baix i se va posar a plorar per si s'havia trencat el cap [risses]. Això li va passar al meu fill. I encà els té guardats. Perquè ell els joguets... no només els joguets: tot, ell és aixina, perquè "si te porte bé, bé. Si no, no. Però... te

dixen això però encabant la sorpresa és lo que més agraeixen que lo atre, perquè pareix que com demanes això ja te penses que t'ho tenen que dir. La nina que més èxit ha tingut és la Barbie i la Nancy. Barbies i Nancys. Nancys n'hi han, però cada vegada ne trauen més i més i no s'acaba i la Nancy lo mateix. Encabant les altres ja passen, la Rosaura aquella grandota, pues va haver dos anys i encabant la Rosaura no res, però la Nancy tots els anys, la Barbie tots els anys. Per què? Perquè és això. I en acabant els joguets com el Simón, se'n va anar i ara tornarà el Simón. Lo de Clicks... pirata... tot és lo mateix, i el Cinexín. El únic que no trauen ara és el Tozudo. El Burrito Tozudo.

Susana Tusón-. Sí, els meus fills tenen el Tozudo..

Pepe.- Sí, però quants anys fa?

Susana Tusón-. Ah, pues...

José Flich-. Però ja fa a muntó d'anys però encabant no. Però en fi, van canviant i encabant estan quatre o cinc anys i tornen i tornen, hasta que ve la moda. Perquè per exemple hi han molts jocs educatius: la Operación, i tot això, la Batalla de pirates i... tot això, sempre és el mateix joguet. Però com a joguet instructiu i d'intel·ligència el millor que ha hi hagut és el Simón. Jua amb el Simón, jua a vore si... [risses]. Les meues netes el tenen. L'altre dia... no, l'any passat a nadal, el van traure, van canviar les piles i el van traure amb la bosseta de plàstic verdeta de Librería y papelería Flich, que jo tenia tres bolses: mitjana, pals llibres i joguets... o siga, la xicoteta, la mitjana i la gran. Jo tenia una bolsa que cabia un futbolín dins plegat. I això m'estalviava d'enrotllar. I allí està, en casa de la meua filla, una bolsa verda amb lletres negres: "Librería papelería Flich". I ho tenen com a recuerdo.

Susana.- Aquella que después era un maniquí...

Pepe.- Era gran la Rosaura. I no anava amb piles, però l'agarraves dels hombros, l'alçaves i ella menejava la cama. I a l'atra. No era amb piles, però era gran. I pal trage de comunió. Jo, cinc dies antes del Reixos me se van acabar, perquè jo ho tenia guardat i me se van acabar. I ne vaig demanar a burra barra 10 Rosaures més, cinc dies antes, de Martínez Colomer. Me va vindre el camió i antes del dia sigüent ja les havia acabaes. La Rosaura. Anècdotes boniques. Ara, les grans superfícies, torne a repetir, ho han acabat tot. I encabant vaig a dir-te una atra cosa: tu vas a comprar als grans almacens i no te provenen casi res. En les tendes xicotetes jo els he provat sempre. Tot lo de piles en ma casa ha eixit sempre provat, que anava. A les grans superfícies no provenen res, ho agarren i au. En canvi els joguets en el poble... jo per lo menos els he provat tots els joguets de piles i moltes coses que no eren de piles mirava si estava tot. Cuines, bicicletes, te'ls envien desmuntats però jo obría la caixa i mirava si estaven totes les peces. Perquè sol passar, de fàbrica faltar-te alguna peça.